

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumatographia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput II

urn:nbn:de:bsz:31-97032

CAPUT II.
DE AERE.

ARTICULUS I.

De tribus aëris regionibus.

Regiones tres constituunt Physici, quatum media ita frigida est, ut periculum sit, ne milvus qui tempore caniculæ à meridie ad vesperam ibi degere solet, congelescat, vel saltem membra ejus rigeant, si diuturniorem traxerit moram. Et certè in ipsis Alpibus perpetuo tanta nix est, ut etiam æstivis mensibus iter sit horridum. Qui montium Baldi in agro Veronensi perreperunt cacumina, non minus in illis frigus Iulio & Augusto mensibus experti sunt, quam maxima bruma sæviante. *Aldrov. Ornith. lib. 5. c. 15.* Tam tenuem ibi esse aërem quidam existimant, ut ad vitam sustinendam sit ineptus. *Augustinus de Genesi ad liter. l. 13. c. 2.* ex aliorum relatu refert, quod qui verticem montis Olympii vel sacrificiorum gratia, vel contemplandorum syderum causa conscendunt, spongas aqua imbutas eo deferant, ut ex iis spiritum retrahere possint. At ex historia diluvii, & aliis animadverti potest, montes tam altos esse, ut emineant ex nubibus, & nihilominus habeant auram vitæ commodam. *Libavius de orig. rerum, lib. 6.*

Est in insula Zelainica mons altissimus, in vertice amoenissimus. In Arabia Felice mons summus, oppidum quoque habet in summitate. Vires aëris si attendimus insignes sunt, de quibus passim apud Physicos. Cardanus inclusum corrumpere animalia, animâ carentia conservare asseruit; liberum è contra. Verum id vix exempla concedunt. In Lusitanorum navigationibus nauæ aliquot sub æquinoctiali pene animam efflarunt, quanquam medio in Oceano liberrimo cælo. Et nobis præsentibus, inquit *Scaliger exerc. 3. 1.* Itali qui

quidam *Lipsiæ* in vaporariis deliquium animi passi sunt: & de Cocali Regis necatione meminisse potes ex historiis. Triticum in fitis stipatum, non corrumpitur, & in horreis conclusis vitiatur; apertis fenestris, nil nocet ei.

ARTICULUS II.

De infectione aëris.

Non semper aër in suis permanet qualitatibus, inficitur aliquando noxiis. Ex Peruana Provincia in Chilam per montana tendentibus aura occurrit mortifera, antequam satis viatores sentiant, & sicut poma ab arbore, sic interdum extremitates absque ulla defluunt putredine. *Libavius de origine rerum.* In Monte Peruano Pariacacca aër singularis existens, vitæ ascendentibus parit desperationem. Excitat vomitum tam vehementem, ut sanguis sequatur. Magis adffigit à mati ascendentes, nec homines tantum, sed & bestiarum expositarum injuria dicuntur. Locus fertur altissimus & niviosissimus in mundo, tribusque aut quatuor horis per illum transitur. In Chilensibus montanis puer se in triduum sustentasse dicitur, latitando post ingentia cadavera, ut aliquomodo ab allapsu flatuum pestiferorum esset tutus. In libello *de causis elementorum propriis* scribitur ventum quandam interfecisse gentes in Hadramot. Idem narrat tempore Philippi Regis Macedonum accidisse, ut in via quadam inter duos montes, certa hora, quicumque eques transisset, concideret moribundus. causa ignota, idque passi sunt etiam pedites, donec Socrates quidam altè erecto speculo chalybeato, in utroque monte conspexit duos Dracones contra se mutuo exhalantes pestilentem spiritum; cuius vi quicquid interceptum esset, moreretur. *Libav. l.cit.* Causa verò hujus afflictionis vera est, mineralium aër, nitrosus aliisque metallicis refertus spiritibus. Talis deprehenditur in anticis aliquibus Hungariæ & Sueciæ, scimusque halinitrum vulgare

F vulgate pluri
tuo adhibi
non parat
cum, frigori
frigoris ex c
Nam & ab
contumpunt
potentior,
menfe Maje
unica die pl
dere in Iuli
si autipigm
part. 2. f.

EX infes
tum co
habet. Loc
est. Plin.
que accob
minia. To
duravit, u
les populo
do agros in
Observatu
Solis pestil
nisi hyeme
per univer
riam per
Franciæ. A
ablitit. Qu
die 28000
III. Imper
ut panis rece
mudus eval
valentes intra

vulgare plurimos complecti spiritus. Itaque & impetuose adhibitis movetur ignibus, & aquis insecutum, non parum refrigerat. Quod verò corpora non putrescunt, frigori id adscribitur, sed tribui potest spiritibus frigotis ex crasi, quales sunt in Fulminibus nonnullis. Nam & ab his enecta animalium corpora non facile corrumpuntur, durantque diu nisi superveniat causa potentior, illamque expellat. Anno M. DC. XXIV. mense Majo tam maligna aura arbores aspiravit, ut unica die plurib. in locis earum exsiccaret folia. Decidete in Julio, & arborum cortices tam flavi redditi, ac si auripigmento conspersi fuissent. *Sennert. l. 3. pract. part. 2. s. 2. c. 7.*

ARTICULUS III.

De Pestilentia.

EX infectione aëris oritur pestilentia, quæ diversarum constitutionum respectu diversimodè etiam se habet. Locris & Crotone nunquam fuisse annotatum est. *Plin. lib. 2. c. 96.* Sic & in illa Æthiopiæ parte, quæ accollit fluvium Nigrum; In Mauritania vastat omnia. Tholozæ aliquando, & in Provincia tam diu duravit, ut septennium perseveraret. In Septentrionales populos tam sæpe & adeò debacchatur, ut aliquando agros integros exhauriat colonis. *Scaliger exerc. 3. 2.* Observatum in meridionalibus partibus ad occasum Solis pestilentiam semper ire, nec unquam fere aliter nisi hyeme, nec ut ternos excedat menses. Anno 1374 per universam Galliam & Germaniam grassata, tertiam penè humani generis partem extinxit. *Annal. Francia.* Anno 1400. Florentiæ 30000 paucis diebus abstulit. *Quercet. in Alexicaco. 4.* Anno 1453 Erphordiæ 28000 abstulit. *Michael Saxo in vita Friderici III. Imper.* Mediolani anno 1524 tantopere seviit, ut panis recens per noctem aëri expositus non solum mucidus evaserit, sed totus scatuerit vermiculis, bene valentes intra sex aut octo moriebantur horas. *Carda-*

nus de rerum varietate. lib. 8. cap. 45. Anno verò 1500 triginta millia Londini absumsit Constantinopoli aliquando trecenta millia; totidem in civitatibus Vandalicis per solum autumnum. Tempore Petrarchæ tam valida Italiæ incubuit, ut ex mille hominibus, vix decem supervissent. *Asted. in Chronol.* Quod verò pestilentia actio varia, in climate hoc vel illo, animalium speciebus, & hominum individuis; id ex causarum agentium robore, & patientium sit dispositione. *Foresi. l. 6. obs. de Febre.* Si causa agens ex terræ aut aquæ squalore non valida fuerit, ex brutis malè duntaxat afficit ea, quæ secundum dispositionem tali veneno similem parata sint. Si verò validior fuerit, in speciem humanam grassabitur, ita tamen ut ex se nec regionem, nec civitatem, nec pagum, nec oppidum transfuratur sit. Hæc enim uno duntaxat loco homines corripit. Si verò agens ex superiori causa, aut ab inferiore polluto aëre ortum habuerit, genus tantum humanum inquinabitur. Si autem à superiore & inferiore simul contigerit, tum omnium animantium species peste corripipi possunt: attamen secundum eorum corporum dispositionem.

ARTICULUS IV.

De attractione, refrigeratione, penetrationeque aëris.

VITÆ humanæ aërem inservire, vix aliquem puto, qui nesciat. Arteriæ quippe venosæ rami ex universis pulmonibus sanguinem imbibunt, per venam arteriosam ad eos delatum, inque iis subtiliorem redditum. Hic per os attractus permiscetur (*ex vulgari sententia*) sanguini, hæcque miscella ad sinistrum cordis defertur ventriculum, spirituosus sanguis futura. *Ludovic. du Gardin Anatom. c. 40.* At confertim attractus suffocat. *Zovinger. Physiol. l. 2. c. 23.* Candelæ quippe ardenti in libero aëre, si vinum circumdæsupernè, extinguatur, quoniam aërem lateralem præparatum

tatum interpe
doctum infer
renicam, te
dum allat
tatem totis
rum id tima
lia omnia
concoctum
gat eundem
sum aërem,
in caltem o
arcollete, i
2. c. 25. A
ciem vel
rationem.
curum diti
nie & Lute
niones & l
tione hosti
mores liqu
lia. 10. Ch
dis; copia
tur; si mix
salicium o
incinctis,
rancur, si
fi ex pills
cto corios
fragantes p
Medic. c. 18

D

De nq

Tatum de

tatum interpositu vini non attrahit, & crudum & incoctum inferne attrahere nequit. Vim ejus diaphoreticam, vel exemplum ovi ostendit. In eo recente dum assatur, spiritus subtilis per medium exudat corticem rotis instat. Quid in corpore humano? Plenum id rimatum, vel levi actum faciet calore. Alias omnia replet & penetrat, permeat laterem, & concoctum ibi inflat calcem, ut mole aucta frangat eundem. Videmus per lateris cocti poros ingresum aërem, lapillum, qui per incuriam illic latuit & in calcem conversus est, imprægnare, inque molem attollere, ita ut later rumpatur. *Zwinger. Phys. lib. 2. c. 25.* Ad hæc, observatione conclusum certâ, facilem vel difficilem, vulnere, ratione aëris, curationem. In locis palustribus ulcera capitis celeriter, curum difficulter curantur. Hinc *levia* capitis Bononiæ & Lutetiæ vulnera, lethalia tibearum apud Avinionem & Romæ. Ibi aër frigidus cerebro constitutione hostis; hic major ambientis fervor, quo humores liquefacti, magis deorsum tendunt. *Pareus lib. 10. Chirurg. c. 8.* Refrigerari novem potest modis; copiâ ac frequentia, flabello si novus apponitur; si nix & aqua circa lequas, *Copulatus* de ac salicem obducti, vel linteis aceto & aqua rosata intinctis, si irroratur atea, & fontes in cubili parantur, si lecti ex Avicenna super foveam aquarum, si ex pilis Camelorum iidem, vel ex linteis subtracto coriosi, conspersus lectus herbis, si denique fragrantibus prope lectum fructus positi. *Heurn. lib. 2. Medic. c. 18.*

CAPUT III.

DE AQUA.

ARTICULUS I.

De aquarum quantitate, & colore.

Tantum de aëre; sequitur elementum aquæ, & inter